

STORTINGET

Innst. 414 S

(2020–2021)

Innstilling til Stortinget
fra utdannings- og forskningskomiteen

Dokument 8:282 S (2020–2021)

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Hanne Dyveke Søttar, Silje Hjemdal, Terje Halleland, Hans Andreas Limi og Roy Steffensen om et yrkesfagløft for verdiskaping

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

1. Stortinget ber regjeringen styrke rådgivnings- og veiledningstjenesten gjennom å legge til rette for en tverrfaglig rådgivertjeneste og samarbeid mellom skoleeier, ungdomsskole, rådgivertjenesten, den videregående skolen og arbeidslivet, og gjøre det enklere for yrkesgrupper med erfaring fra annet arbeidsliv å bli ansatt i skolen som rådgivere.
2. Stortinget ber regjeringen ta initiativ til å øke kunnskapen om fagskoleutdanning i rådgivningstjenestene.
3. Stortinget ber regjeringen styrke ordningen med rekrutteringsstipend for personer utenfor skolesektoren som ønsker å ta en yrkesfaglærerutdanning for å jobbe i skolen.
4. Stortinget ber regjeringen tilrettelegge for en mer praktisk og variert skolehverdag, gjennom for eksempel flere praktiske valgfag og mer aktiv bruk av lokalt arbeidsliv som del av undervisningen.
5. Stortinget ber regjeringen styrke hospiteringsordningen for yrkesfaglærere. Et konkret tiltak er å reservere to til tre plasser i hver klasse på

Industrifagskolen til yrkesfaglærere. Disse vil da få en oppdatering i tråd med det industrien trenger, og blandede klasser gir bedre grunnlag for å danne relasjoner mellom skole og næringsliv.

6. Stortinget ber regjeringen sørge for at det etableres en tettere kobling mellom avgivende skoler og lærebedrifter også gjennom lærlingetiden, slik at innholdet i yrkesopplæringen blir best mulig tilpasset arbeidslivets behov.
7. Stortinget ber regjeringen sørge for at det etableres prøveforsøk etter Steigenmodellen i alle fylker.
8. Stortinget ber regjeringen legge til rette for at det etableres faste systemer der bedriftene rapporterer behovet for lærlinger til opplæringskontorene. Det skal være disse tallene som blir lagt til grunn når fylkestinget utvikler utdanningstilbudet, slik at utdanningstilbudet blir i overensstemmelse med hva arbeidslivet trenger.
9. Stortinget ber regjeringen tilrettelegge for at det utvikles en bransjestandard med et minimumsnivå for undervisningsutstyr i tekniske fag i videregående skoler. Det er arbeidet med en bransjestandard for Teknisk og industriell produksjon (TIP). En slik standard kan følges opp med en samordning av innkjøp og vedlikehold for utstyret.
10. Stortinget ber regjeringen legge til rette for at det innføres krav til minstestandard på teknisk utstyr på yrkesfag. Minstestandarden skal utvikles i samarbeid mellom skoler og næringsliv.
11. Stortinget ber regjeringen innføre krav om bestått grunnskole for å starte på videregående skole, i praksis ved at elevene minst har karakter 2 i norsk og matematikk.
12. Stortinget ber regjeringen legge til rette for at arbeidslivsfag tilbys som valgfag ved alle ungdomsskoler.

Beriktiget

13. Stortinget ber regjeringen sørge for fortsatt økning i lærlingtilskuddet, og ha som mål at det på sikt skal ligge på samme nivå som kostnaden til en yrkesfaglig skoleplass.
14. Stortinget ber regjeringen øke utstyrsstipendet til de dyreste studieretningene på videregående yrkesfag.
15. Stortinget ber regjeringen fjerne arbeidsgiveravgiften på lærlingeplasser.
16. Stortinget ber regjeringen styrke gaveforsterkningsordningen for utstyr i de videregående skole-
ne.
17. Stortinget ber regjeringen iverksette en prøveordning i flere fylker, der staten, industrien og skoleeier går sammen i et spleiselag på mobile enheter med teknisk utstyr, etter Norsk Industris modell.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Høyre, Marianne Synnes Emblemsvåg, Kent Gudmundsen, Turid Kristensen og Mathilde Tybring-Gjedde, fra Arbeiderpartiet, Jorodd Asphjell, Nina Sandberg og Torstein Tvedt Solberg, fra Fremskrittspartiet, lederen Roy Steffensen og Hanne Dyveke Søttar, fra Senterpartiet, Marit Arnstad og Marit Knutsdatter Strand, fra Sosialistisk Venstreparti, Mona Fagerås, fra Venstre, Solveig Schytz, og fra Kristelig Folkeparti, Hans Fredrik Grøvan, viser til representantforslaget. Kunnskaps- og integreringsminister Guri Melby har uttalt seg om forslaget i brev av 22. april 2021. Brevet følger som vedlegg til denne innstillingen.

Komiteen viser til at det har kommet flere representantforslag denne våren som omhandler tema som arbeidslivserfaring, praktiske fag, økt rekruttering til yrkesfag, yrkesfagløft og verdiskaping, se Dokument 8:191 S (2020–2021) om arbeidslivsfag, jf. Innst. 412 S (2020–2021) og Dokument 8:263 S (2020–2021) om en mer praktisk og variert skoledag, jf. Innst. 413 S (2020–2021).

Komiteen vil i likhet med forslagsstillerne understreke viktigheten av den kompetansen som fagarbeidere innehar. Denne kompetansen er sterkt etterspurt av næringslivet, som også NHOs kompetansebarometer og SSBs kartlegginger viser. Komiteen er også enig med forslagsstillerne i at Norge trenger flere stolte fagarbeidere som styrker konkurransekraften i næringslivet og kvaliteten i velferdstjenestene. Komiteen vil framheve viktigheten av et tettere samarbeid mellom skole, næringsliv og vertskommuner, slik at dimensjonerin-

gen av studietilbud blir tilpasset det behovet næringslivet og kommuner har for fagarbeidere, og slik at yrkesfagelever sikres læreplass.

Komiteen støtter forslagsstillerne bekymring knyttet til at dagens utstyr ikke samsvarer med undervisningen og de krav til kompetanse som næringslivet stiller til fagutdanningene og dagens fagarbeidere. Det blir viktigere og viktigere at en i undervisningen har tilgang til ny teknologi og oppdatert utstyr som er bedre tilpasset de behov og krav som stilles.

Komiteen er opptatt av at alle elever skal få muligheten til å følge sine drømmer og ønsker, og at skoleløpet og tilbudet blir best mulig tilpasset lokale og regionale behov for framtidige fagarbeidere, men at yrkesfagelever har muligheten til å gjøre omvalg underveis, og at en fortsatt kan ta høyere utdanning etter endt fagutdanning.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti viser til at regjeringens partiene og Fremskrittspartiet har gjennomført en historisk satsing på yrkesfag. Disse medlemmer er enige med forslagsstillerne i at disse partiene har jobbet hardt for mer målrettet satsing på yrkesfagene, og at viktige tiltak på yrkesfagfeltet har blitt gjennomført under den borgerlige regjeringen. Nå er det flere som søker seg til yrkesfag, flere får læreplass og flere fullfører med fag- og svennebrev. Pilene peker i riktig retning. Det er likevel et stort behov for flere fagarbeidere i fremtiden, og regjeringens satsing på yrkesfagene og økt rekruttering til yrkesfagene fortsetter, også gjennom Meld. St. 21 (2020–2021) Fullføringsreformen – med åpne dører til verden og fremtiden. Et viktig tiltak i denne meldingen er også at det innføres en rett til å ta et nytt fagbrev – til yrkesfaglig rekvalifisering.

Disse medlemmer er enige med forslagsstillerne i at samarbeid mellom skoler og lærebedrifter er viktig for at opplæringen skal være mest mulig relevant, og at overgangen til læretiden skal bli best mulig. Fullføringsreformen inneholder tiltak som legger til grunn et nært samarbeid mellom videregående skoler, lærebedrifter og arbeidslivet. Samarbeid mellom videregående skoler, fagskoler, næringsliv og forskningsmiljøer står også sentralt i regjeringens forslag om etablere sentre for fremragende yrkesfag.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil understreke det behovet norsk nærings- og samfunnsnivå har for flere fagarbeidere for å bygge den moderne velferdsstaten og en industri i verdenstoppen. For mange yrkesfagelever får ikke læreplass, og for få gjennomfører med fag- eller svennebrev. Disse medlemmer vil styrke lærlingordningen, gi yrkesfagopp-
læringen bedre vilkår og sørge for at arbeidslivet som

venter etter fullført utdanning, er attraktivt, trygt og seriøst.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil innføre en læreplassgaranti som sikrer at alle elever som er kvalifisert, får læreplass, gjennom et forpliktende samarbeid mellom staten, fylkeskommunen og arbeidslivet. Disse medlemmer vil understreke betydningen av en bedre oppfølging av ungdom i overgangen fra skole til læretid. Det er viktig at antallet elevplasser på yrkesfag må samsvare med mulighetene for læreplass, og at bedrifter som tar inn lærlinger med særskilte behov, gis mer tilskudd.

Disse medlemmer vil også understreke betydningen av at det blir mer attraktivt å være lærebedrift gjennom styrkede krav til seriøsitet og bruk av lærlinger ved offentlige innkjøp og anbud. Videre er det viktig å legge til rette for fleksible løp i flere utdanningsprogrammer, der elevene får veksle mellom skole og arbeidsliv. Disse medlemmer mener det trengs et nasjonalt senter for yrkesfag som kan bidra til faglig utvikling og koordinering av yrkesfagutdanningene. Disse medlemmer ser også et sterkt behov for å styrke stipendordningen og at alle lærlinger får et lærlingbevis som gir samme fordeler som for elever og studenter. Disse medlemmer vil styrke Yrkesopplæringsnemndas mandat i arbeidet med utvikling av fag- og yrkesopplæring og følge opp disse partiens tidligere alternative statsbudsjett i denne perioden med en kraftig vekst i investeringen i nytt og oppdatert utstyr på yrkesfaglinjene, slik at opplæringen blir mer relevant. Disse medlemmer vil understreke viktigheten av en kraftigere og mer målrettet satsing på yrkesfag, slik at målet om flere stolte fagarbeidere skal og kan nås. Fagarbeidere styrker konkurransekraften i næringslivet og hever kvaliteten i velferdstjenestene.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti vil vise til at en nasjonal, lovfestet rett til læreplass ble utredet av Stoltenberg-regjeringen. Konklusjonen var at dette ikke var en god løsning på utfordringen med manglende læreplasser, og hele forslaget ble lagt i skuffen. En god løsning som fungerer godt flere steder, uten statlig involvering, er at fylkeskommunen inngår en regional avtale om læreplassgaranti med bransjene i regionen, en avtale som bygger på bedriftenes behov for lærlinger og er tilpasset lokale forhold. Avtaler som dette kan sikre at flere elever får læreplasser, noe en nasjonalt vedtatt lovfestet rett ikke kan.

Disse medlemmer vil peke på at Arbeiderpartiets forslag om opprettelse av et nasjonalt senter for yrkesfag slår inn åpne dører. Disse medlemmer er enige i at nasjonale sentre kan bidra til faglig utvikling

og koordinering av yrkesfagutdanningene. Derfor opprettet regjeringen i 2018 Kompetansesenter for yrkesfag ved OsloMet og Senter for yrkesfag og opplæring i arbeidslivet ved Universitetet i Agder i 2019.

Disse medlemmer vil også vise til at det er under denne regjeringen at det er har vært en kraftig og målrettet satsing på yrkesfag, både gjennom Yrkesfagløftet og Yrkesfaglærerløftet, og vil peke på at denne satsingen fortsetter blant annet gjennom regjeringens fullføringsreform for videregående opplæring.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til resultatene fra NHOs kompetansebarometer og SSBs kartlegginger, som viser at Norge vil ha behov for nesten 100 000 flere fagarbeidere om 15 år. Da har man to alternativer, og det er å utdanne dem selv eller importere dem.

Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet gjennom mange år har jobbet hardt for mer målrettet satsing på yrkesfagene, og viktige tiltak på yrkesfagfeltet har blitt gjennomført under den borgerlige regjeringen. Fremskrittspartiet var en del av. Det har blant annet vært en historisk høy økning av lærlingtilskuddet, noe som gjør det lettere for bedrifter å ta inn lærlinger, man har innført en merkeordning for lærebedrifter for å synliggjøre hvilke bedrifter som har lærlinger, og etablert Nasjonalt register for lærebedrifter. Videre har hospitering i næringslivet for yrkesfaglærere og flere andre tiltak og strategier gitt positive resultater. Disse medlemmer vil også peke på innføringen av praksisbrevet, som gir elevene mulighet til å gå videre til fag- eller svennebrev etter fullført opplæring. Utviklingen går nå i riktig retning. De siste årene har andelen elever som søker seg til yrkesfag, økt. I 2021 er det 1 000 flere søkere til yrkesfag enn til studieforberedende på Vg1. Gjennom flere år har flere fått læreplass. Det er også færre som faller fra i videregående skole.

Disse medlemmer mener likevel det nå er vesentlig å få på plass et nytt yrkesfagløft med konkrete og klare tiltak. Selv om utviklingen går i riktig retning, går det etter disse medlemmers oppfatning for sakte.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til at Senterpartiet gjennom mange år, både i inneværende og foregående stortingsperioder, har foreslått flere tilsvarende forslag som er fremmet i representantforslaget. Disse medlemmer viser til at Senterpartiet i partiets alternative statsbudsjett har gitt fagopplæringen høy prioritet for å gi utdanningene et reelt løft, både organisatorisk og ressursmessig. Disse medlemmer viser i den sammenheng til Senterpartiets alternative budsjett for 2021 med forslag om til sammen 377 mill. kroner ut over regjeringens forslag. Disse medlemmer viser til representantforslaget og er enige i forslagene 1–6, 12–15 og 17, men mener det er

naturlig at dette realitetsbehandles i forbindelse med behandlingen av stortingsmeldingen om videregående opplæring, Meld. St. 21 (2020–2021), som ligger til behandling i komiteen. Disse medlemmer viser derfor til Senterpartiets merknader i innstillingen til denne stortingsmeldingen for omtale av de aktuelle temaene.

Rådgivnings- og veiledningstjeneste

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti mener at det er svært viktig at elever får kvalifiserte råd om utdanningsvalg, jobbmuligheter og arbeidsmarkedet. Dette er avgjørende for at elevene skal kunne ta gode valg og for å motvirke feilvalg, omvalg og frafall. Disse medlemmer mener at det skal være et utstrakt samarbeid mellom de ulike karriereveilednings- og rådgivningstjenestene, og viser til at regjeringen vil legge til rette for økt samarbeid mellom ulike aktører på veiledningsfeltet, spesielt mellom skolen, oppfølgingstjenesten og de fylkesvise karrieresentrene, slik det står i stortingsmeldingen om Fullføringsreformen. Disse medlemmer mener også at det er viktig å ha høy kvalitet i tilbudet som møter elevene, og vil peke på at det skal utvikles et eget rammeverk med kompetansestandarder for rådgivere/karriereveiledere i skolen.

Disse medlemmer vil vise til at våre partier og regjeringen er opptatt av høyere yrkesfaglig utdanning og har gjennomført en sterk satsing på fagskolesektoren siden 2013. Regjeringen vil legge frem en egen strategi for fagskolesektoren før sommeren. Disse medlemmer viser til at regjeringen vil ta initiativ til å tilgjengeliggjøre og forbedre informasjon om fagskoleutdanning for eksempel på utdanning.no og karriereveileding.no. Strategien og målet om å gjøre fagskolene mer kjent vil kunne bidra til å øke kunnskapen om fagskoleutdanning i rådgivningstjenesten.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener det er viktig at elevene får en realistisk tilnærming til utdannings- og arbeidsmarkedet. Elevene må bli gjort oppmerksomme på hvilke utdanninger som privat og offentlig arbeidsliv har behov for og hvilke det i langt mindre grad er behov for, og utdanningstilbudet bør i større grad speile dette.

I den sammenheng vil disse medlemmer understreke viktigheten av at elevene har tilgang til rådgivere som kan gi dem kvalifiserte råd om utdanningsvalg, jobbmuligheter og arbeidsmarked. Rådgiverne på ungdomsskoler og videregående skoler må være oppdatert om elevenes muligheter, da dette kan bidra til å redusere og motvirke feilvalg, omvalg og frafall. For å lykkes med dette må det utvikles modeller for å rekruttere flere med erfaring fra annet arbeidsliv inn i rådgivningstjenesten. Det må legges til rette for en tverrfaglig rådgi-

vertjeneste og samarbeid mellom skoleeiere, ungdomsskole, rådgivertjenesten, den videregående skolen og arbeidslivet.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen styrke rådgivnings- og veiledningstjenesten i skolen gjennom å legge til rette for en tverrfaglig rådgivertjeneste og samarbeid mellom skoleeier, ungdomsskole, rådgivertjenesten, den videregående skolen og arbeidslivet, og gjøre det enklere for yrkesgrupper med erfaring fra annet arbeidsliv å bli ansatt i skolen som rådgivere.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til å øke kunnskapen om fagskoleutdanning i rådgivningstjenestene i skolen.»

Yrkesfaglærerutdanning og hospitering

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, er opptatt av å rekruttere flere yrkesfaglærere og styrke kompetansen til de som allerede jobber i skolen. Flertallet ønsker at flere kvalifiserer til å bli yrkesfaglærere, og viser til gode erfaringer med både rekrutteringsstipend og at yrkesfaglærere hospiterer i arbeidslivet.

Dette er virkemidler flertallet mener bør styrkes ytterligere, og flertallet fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen styrke ordningen med rekrutteringsstipend for personer utenfor skolesektoren som ønsker å ta en yrkesfaglærerutdanning for å jobbe i skolen.»

«Stortinget ber regjeringen styrke hospiteringsordningen for yrkesfaglærere.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti mener at dyktige yrkesfaglærere er en forutsetning for en god fag- og yrkesopplæring. Disse medlemmer vil vise til at det inngår en rekke tiltak for å rekruttere flere yrkesfaglærere og bidra til økt kompetanse for yrkesfaglærere i strategien Yrkesfaglærerløftet. Kompetanseutvikling i yrkesfagene er skilt ut i en egen ordning der midlene til kompetanseutvikling går direkte til fylkeskommunene. En sentral del av denne ordningen er muligheten for hospitering. Regjeringen har prioritert flere tiltak for å støtte kompetanseutviklingen de seneste årene. I Meld.

St. 21 (2020–2021) Fullføringsreformen – med åpne dører til verden og fremtiden fremkommer det at regjeringen kommer til å fortsette med dette også i årene som kommer. Hospiteringsordningen har gitt gode resultater og er et godt tiltak for å styrke kompetansen til yrkesfaglærerne, og det er viktig at fylkeskommunene legger til rette for at hospiteringsordningen styrkes i arbeidet med kompetanseutvikling for yrkesfaglærere fremover.

Læreplasser og dimensjonering av yrkesfaglige utdanningstilbud

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti viser til at god og riktig dimensjonering av videregående opplæring er avgjørende for at vi skal lykkes med at flere skal kunne fullføre og bestå videregående opplæring, ikke minst på yrkesfaglige studieprogrammer. En av grunnene til at elever på yrkesfag ikke fullfører og består, er at det ikke er et godt nok samsvar mellom dimensjoneringen av utdanningsprogram og tilgjengelige læreplasser. God og riktig dimensjonering er også svært viktig for at arbeidslivet kan få tilstrekkelig og kvalifisert arbeidskraft – noe som er en forutsetning for innovasjon, omstilling og verdiskaping i hele landet.

Disse medlemmer viser til at det i stortingsmeldingen om Fullføringsreformen bekreftes at fylkeskommunene har ulike tradisjoner for hvordan de balanserer elevenes utdanningsønsker og søknader til videregående opplæring mot arbeidslivets behov, og dermed tilgjengelige læreplasser. Kompetansebehovsutvalget beskriver at hovedskillet går mellom skolefylker og opplæringsfylker, der skolefylkene i hovedsak dimensjonerer etter elevenes ønsker og opplæringsfylkene i større grad dimensjonerer etter arbeidslivets behov. Opplæringslovutvalget viser til at det er store variasjoner, men at de fleste fylkeskommunene i dag vektlegger søkerens førsteønske mer enn samfunnets behov. Vi vet at elever som får oppfylt førstevalget sitt, har større sjanse for å fullføre videregående opplæring, og dette må selvfølgelig også tillegges vekt, men det er også avgjørende at det er tilgjengelige læreplasser for at elevene skal kunne fullføre og bestå.

Disse medlemmer mener at Y-nemndene har en helt sentral rolle i å bidra til å sikre riktig dimensjonering og kvalitet i fagopplæringen, og støtter at regjeringen i melding om Fullføringsreformen viser til at den vil komme tilbake til opplæringslovutvalgets forslag om å legge stor vekt på samfunnets behov for kompetanse i dimensjoneringen av videregående opplæring i forbindelse med ny opplæringslov. Disse medlemmer mener at det bør vurderes å gå tilbake til en ordning hvor det ble lagt stor vekt på Y-nemndenes anbefaling. Det bør også sikres likere praksis for Y-nemndenes arbeid og oppfølging av deres anbefalinger i hele landet,

blant annet hvordan de bør involvere relevante aktører i sitt arbeid. Disse medlemmer mener at det er flere aktører som bør bidra med informasjon til Y-nemndene enn bare opplæringskontorene, slik forslagsstillerne tar til orde for i sitt forslag. Opplæringskontorene er en viktig aktør i dette arbeidet, men ikke alle bedrifter er medlem i et opplæringskontor, så her må det også legges vekt på vurderingene til bedriftene og partene i arbeidslivet.

Disse medlemmer mener at det er viktig at det legges til rette for flere tilpassede opplæringsløp for elever og lærlinger for å bidra til at flere kan fullføre og bestå videregående opplæring med et fag- eller svennebrev. Dagens regelverk åpner for flere ulike måter å organisere opplæringen på, og fylkeskommunene står fritt til å tilrettelegge for ulike opplæringsmodeller. Flere fylkeskommuner tilbyr ulike former for vekslingsmodeller, også 0+4-modeller, som er i bruk i alle fylkeskommuner. Det er også flere fylkeskommuner som tilbyr ulike tilpassede løp, slik Steigenmodellen er et eksempel på. Disse medlemmer mener likevel at det vil være å gå for langt inn i det lokale handlingsrommet å pålegge alle fylkeskommuner å etablere prøveforsøk etter Steigenmodellen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at det de siste årene har vært flere rekorder i antall læreplasser, men at det fortsatt er for mange elever som ikke får læreplass. Disse medlemmer mener at en av grunnene til dette er at dimensjoneringen av utdanningstilbudene på videregående skole ikke samsvarer godt nok med arbeidslivets behov og muligheter for læreplass. Målet bør først og fremst være at yrkesfagelevne får jobb, ikke at 15-åringer får sitt førsteønske om videregående opplæring oppfylt. I dimensjoneringen av videregående skole mener disse medlemmer at opplæringskontorene bør ha en sentral rolle, ved at fylkeskommunen og Y-nemndene har tett kontakt med opplæringskontorene når behov skal defineres. Disse medlemmer vil understreke at vi ikke kan vedta flere lærlingsplasser. Nåtidens og fremtidens arbeidsliv skapes i markedet, det vedtas ikke av staten, og dette må gjenspeiles i rammevilkårene for både utdanningssektoren og næringslivet.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for at det etableres faste systemer der bedriftene rapporterer behovet for lærlinger til opplæringskontorene. Det skal være disse tallene som blir lagt til grunn når fylkestinget utvikler utdanningstilbudet, slik at utdanningstilbudet blir i overensstemmelse med hva arbeidslivet trenger.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det etableres en tettere kobling mellom avgivende skoler og lærebedrifter også gjennom lærlingtiden, slik at innholdet i yrkesopplæringen blir best mulig tilpasset arbeidslivets behov.»

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det etableres prøvoforsøk i yrkesfag etter Steigenmodellen i alle fylker.»

Finansiering av læreplasser

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti viser til at lærlingtilskuddet, som nå er på 167 407 kroner pr. kontrakt, er økt med nesten 26 000 kroner siden 2013. Til sammenlikning ble tilskuddet bare prisjustert under forrige regjering. Tilskuddet nærmer seg nå samme nivå som de korrigererte brutto driftsutgiftene per elev på yrkesfaglige utdanningsprogram, som var om lag 180 000 kroner i 2019 (i 2021-kroner). Disse medlemmer vil også vise til at lærlingtilskuddet ble midlertidig økt med 170 mill. kroner både høsten 2020 og våren 2021 som en del av Utdanningsløftet og for å motvirke ringvirkningene av koronapandemien. Dette har gitt en økning på 8 500 kroner totalt pr. kontrakt for høsten 2020 og våren 2021. En ytterligere økning av utstyrsstipendet er et spørsmål som må tas i ordinær budsjettbehandling.

Disse medlemmer viser til at regelverket om arbeidsgiveravgift ligger under Finansdepartementet. Provenytapet ved å fjerne arbeidsgiveravgiften for lærlinger er av Finansdepartementet anslått til over 1,5 mrd. kroner i året. Disse medlemmer vil også vise til at arbeidsgiveravgiften er geografisk differensiert, og en fjerning av denne vil slå ulikt ut avhengig av hvor i landet bedriften er lokalisert. For eksempel vil bedrifter i Troms og Finnmark ikke ha noen gevinst av at arbeidsgiveravgiften blir fjernet, fordi bedrifter i dette fylket ikke betaler arbeidsgiveravgift. Disse medlemmer vil peke på at ordningen med geografisk differensiert arbeidsgiveravgift er godkjent av ESA. ESAs aksept for reduserte satser i deler av landet er basert på regionstøtteregelet i EØS og de geografiske hensyn som ligger bak dette. Dersom man åpner for en annen type differensiering, f.eks. ut fra hvilken type arbeidstaker avgiften knytter seg til, kan man risikere at det stilles spørsmål ved den geografiske differensieringen i sin helhet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil understreke viktigheten av at næringslivet får tilgang til

kompetent arbeidskraft. Oppdatert og praktisk kunnskap tilegnes best gjennom praktisk arbeid i bedrift, og forholdene må derfor legges best mulig til rette for opprettelse av lærlingplasser. Flertallet vil understreke behovet for ha en realistisk og samfunnsøkonomisk lønnsom tilnærming på utdanningsområdet og at dimensjonering av utdanninger må utvikles i samarbeid med næringsliv og arbeidsliv. Incentivene for opprettelse av lærlingplasser må være klare og objektive.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for fortsatt økning i lærlingtilskuddet og ha som mål at det på sikt skal ligge på samme nivå som kostnaden til en yrkesfaglig skoleplass.»

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å fjerne arbeidsgiveravgiften på lærlingplasser.»

Utstyr i yrkesfag

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti mener at tilgangen på oppdatert og relevant utstyr for elever og lærlinger er grunnleggende for at opplæringen skal være mest mulig relevant og av god kvalitet. Disse medlemmer vil peke på at Kunnskapsdepartementet gjennom et forskningsprosjekt vil prøve ut ulike modeller for finansiering av utstyr gjennom spleiselag mellom stat, fylkeskommune og næringsliv. Gaveforsterkningsordningen inngår som en av ordningene som skal testes ut. Målet er en ordning som bidrar til oppdatert og kvalitetssikret utstyr i de yrkesfaglige utdanningsprogrammene. Det er bevilget 65 mill. kroner til dette prosjektet, hvorav 60 mill. kroner går til utstyr i fylkeskommunene og 5 mill. kroner til forskning. Høsten 2020 opprettet Utdanningsdirektoratet en arbeidsgruppe i samarbeid med SRY, hvor NHO, LO, Utdanningsforbundet og fylkeskommunene er representert. Arbeidsgruppen skal blant annet utarbeide de ulike modellene som det skal forskes på. Modellene skal være klare i juni 2021, og midlene skal lyses ut før sommeren. Forskere skal følge prosjektet for å finne ut hvilke modeller som er bærekraftige, og som gir den beste utstyrssituasjonen. Disse medlemmer mener derfor at det er for tidlig å konkludere med hvilken/hvilke modeller man skal gå videre med, før den opprettede arbeidsgruppen har presentert resultatet av sitt arbeid.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at utstyrssituasjonen på videregående skoler er en gjenganger i høringer til statsbudsjettet, fra organisasjoner som favner alt fra partene i

arbeidslivet til lærere og elever. Dette inntrykket bekräftes også i medlemsundersøkelsen til Utdanningsforbundet i 2020, hvor lærere melder om at elever mangler tilgang til nødvendig utstyr i opplæringen. Tilgang til godt oppdatert og relevant utstyr er viktig for at kvaliteten på opplæringen skal være god, og vil også bidra til at statusen for yrkesfag løftes. Disse medlemmer er opptatt av at lokalt arbeidsliv og videregående skoler får et tettere samarbeid, også om utstyrssituasjonen, og er positive til alle tiltak som kan stimulere til mer og bedre samarbeid.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen tilrettelegge for at det utvikles en bransjestandard med et minimumsnivå for undervisningsutstyr i tekniske fag i videregående skoler. Det er arbeidet med en bransjestandard for Teknisk og industriell produksjon (TIP). En slik standard kan følges opp med en samordning av innkjøp og vedlikehold av utstyret.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for at det innføres krav til minstestandard på teknisk utstyr på yrkesfag. Minstestandarden skal utvikles i samarbeid mellom skoler og næringsliv.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen styrke gaveforsterkningsordningen for utstyr i de videregående skolene.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen iverksette en prøveordning i flere fylker, der staten, industrien og skoleeier går sammen i et spleiselag på mobile enheter med teknisk utstyr, etter Norsk Industris modell.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti vil vise til at også mobile enheter med teknisk utstyr inngår som en av modellene som er til vurdering i arbeidsgruppen og forsøks- og forskningsprosjektet som skal komme frem til modeller som kan skape en bærekraftig og langsiktig finansiering av utstyr for de yrkesfaglige utdanningspro-

grammene. Det er derfor også for tidlig å konkludere med at slike mobile enheter er en modell man skal gå videre med før resultatet av arbeidsgruppens arbeid er presentert.

Krav om bestått grunnskole

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti viser til at det i Meld. St. 21 (2020–2021) Fullføringsreformen – med åpne dører til verden og fremtiden legges opp til en fullføringsrett i videregående opplæring samtidig som man opprettholder retten til å begynne i videregående opplæring. Disse medlemmer mener at det vil være uheldig å holde ungdom utenfor videregående opplæring, og at det i stedet er viktig at man legger til rette for at elever som ikke er tilstrekkelig faglig forberedt, får den tilrettelegging og støtte de trenger for å kunne mestre fagene. I Fullføringsreformen ligger en rekke konkrete tiltak som vil bidra til det.

Disse medlemmer viser dessuten til at det i meldingen om Fullføringsreformen opplyses at en studie fra Danmark viste at de innførte karakterkravene i dansk og matematikk for inntak på yrkesfag i videregående opplæring førte til at flere stod utenfor utdanning, og en liten økning i kriminalitet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at de som har størst risiko for å bli en del av frafallsstatistikken, ofte er de som har de dårligste forutsetningene. Blant elevene som har manglende eller under 25 grunnskolepoeng, er det bare litt over 20 pst. som fullfører videregående. For de med mellom 25 og 35 grunnskolepoeng er det litt over 50 pst. som fullfører. Blant elever som har mer enn 35 poeng er det godt over 80 pst. som fullfører, og nesten 100 pst. fullfører blant de med 45 eller flere poeng.

Disse medlemmer er opptatt av å hindre frafall, og det viktigste grunnlaget for å hindre frafall legges i grunnskolen. Fra 2013 har den borgerlige regjeringen Fremskrittspartiet var en del av, gjort mye som disse medlemmer tror vil gi gode resultater på lengre sikt. Disse medlemmer vil blant annet trekke frem at det har blitt om lag 4 000 flere lærere på 1.–4. klasse-trinn, bedre samarbeid mellom barnehage og skole, en strengere mobbelov og at skolenes plikt til intensiv opplæring for barn som står i fare for å bli hengende etter, er tydeliggjort.

Disse medlemmer mener overgangen mellom ungdomsskole og videregående må være et prioritert område, og at man i størst mulig grad gjør elevene bedre forberedt til å kunne fullføre videregående. Dette kan gjøres ved innføringskurs som nevnt i Fullføringsreformen, og det kan gjøres ved å stille krav om bestått grunnskole. Danmark har nylig innført karakterkrav i dansk og matematikk, og de foreløpige erfaringene der-

fra er en nedgang i frafall og bedre kvalitet på undervisningen.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre krav om bestått grunnskole for å starte på videregående skole, i praksis ved at elevene minst har karakter 2 i norsk og matematikk.»

Utstyrsstipend

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti viser til at regjeringen økte utstyrsstipendet for elever i videregående opplæring med 25 mill. kroner for at det skulle bli bedre samsvar mellom stipendet og elevenes utgifter. Denne endringen førte til et markant løft i stipendsatsen for flere av de dyrere yrkesfaglige utdanningsprogrammene. En ytterligere økning av utstyrsstipendet er et spørsmål som må tas i ordinær budsjettbehandling.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti registrerer at stipendet som elever får fra Lånekassen, ofte ikke samsvarer med de reelle utgiftene knyttet til nødvendig utstyr for å ta del i opplæringen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er glad for at statsbudsjettet for 2020, fremlagt av en flertallsregjering hvor Fremskrittspartiet hadde finansministeren, la opp til en økning i utstyrsstipendet med 25 mill. kroner fra høsten 2020. Dette løftet førte til en økning i stipendsatsen for flere av de dyrere yrkesfaglige utdanningsprogrammene, men fortsatt gjenstår det en del for å tette gapet mellom stipendsatser og reelle utgifter.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen øke utstyrsstipendet til de dyreste studieretningene på videregående yrkesfag.»

Arbeidslivsfag

Komiteen viser til forslag nr. 12 i representantforslaget om arbeidslivsfag som valgfag. Komiteen har valgt å se dette forslaget i sammenheng med Dokument 8:191 S (2020–2021) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marit Knutsdatter Strand, Jan Bøhler, Heidi Greni, Bengt Fasteraune og Åslaug Sem-Jacobsen om arbeidslivsfag og en mer praktisk innrettet ungdomsskole for økt rekruttering til yrkesfag. Komiteen viser til merknader i Innst. 412 S (2020–2021).

Praktisk og variert skolehverdag

Komiteen viser til forslag nr. 4 i representantforslaget om tilrettelegging for en mer praktisk og variert skolehverdag. Komiteen har valgt å se dette forslaget i sammenheng med Dokument 8:263 S (2020–2021) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Mona Fagerås, Karin Andersen, Freddy André Øvstegård, Nicholas Wilkinson, Eirik Faret Sakariassen og Petter Eide om en merpraktisk og variert skoledag. Komiteen viser til merknader i Innst. 413 S (2020–2021).

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen legge til rette for at det innføres krav til minstestandard på teknisk utstyr på yrkesfag. Minstestandarden skal utvikles i samarbeid mellom skoler og næringsliv.

Forslag fra Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen styrke rådgivnings- og veiledningstjenesten i skolen gjennom å legge til rette for en tverrfaglig rådgivertjeneste og samarbeid mellom skoleeier, ungdomsskole, rådgivertjenesten, den videregående skolen og arbeidslivet, og gjøre det enklere for yrkesgrupper med erfaring fra annet arbeidsliv å bli ansatt i skolen som rådgivere.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen sørge for fortsatt økning i lærlingtilskuddet og ha som mål at det på sikt skal ligge på samme nivå som kostnaden til en yrkesfaglig skoleplass.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å fjerne arbeidsgiveravgiften på lærlingplasser.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen iverksette en prøveordning i flere fylker, der staten, industrien og skoleeier går sammen i et spleiselag på mobile enheter med teknisk utstyr, etter Norsk Industris modell.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen legge til rette for at det etableres faste systemer der bedriftene rapporterer be-

hovet for lærlinger til opplæringskontorene. Det skal være disse tallene som blir lagt til grunn når fylkestinget utvikler utdanningstilbudet, slik at utdanningstilbudet blir i overensstemmelse med hva arbeidslivet trenger.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen styrke gaveforsterkningsordningen for utstyr i de videregående skolene.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen innføre krav om bestått grunnskole for å starte på videregående skole, i praksis ved at elevene minst har karakter 2 i norsk og matematikk.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen ta initiativ til å øke kunnskapen om fagskoleutdanning i rådgivningstjenestene i skolen.

II

Stortinget ber regjeringen styrke ordningen med rekrutteringsstipend for personer utenfor skolesektoren som ønsker å ta en yrkesfaglærerutdanning for å jobbe i skolen.

III

Stortinget ber regjeringen styrke hospiteringsordningen for yrkesfaglærere.

IV

Stortinget ber regjeringen sørge for at det etableres en tettere kobling mellom avgivende skoler og lærebedrifter også gjennom lærlingtiden, slik at innholdet i yrkesopplæringen blir best mulig tilpasset arbeidslivets behov.

V

Stortinget ber regjeringen sørge for at det etableres prøveforsøk i yrkesfag etter Steigenmodellen i alle fylker.

VI

Stortinget ber regjeringen tilrettelegge for at det utvikles en bransjestandard med et minimumsnivå for undervisningsutstyr i tekniske fag i videregående skoler. Det er arbeidet med en bransjestandard for Teknikk og industriell produksjon (TIP). En slik standard kan følges opp med en samordning av innkjøp og vedlikehold av utstyret.

VII

Stortinget ber regjeringen øke utstyrsstipendet til de dyreste studieretningene på videregående yrkesfag.

Oslo, i utdannings- og forskningskomiteen, den 11. mai 2021

Roy Steffensen

leder

Jorodd Asphjell

ordfører

**DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT***Kunnskaps- og integreringsministeren*

Stortinget
Karl Johansgate 22
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

21/2301-

22. april 2021

Representantforslag 282 S (2020-2021) om et yrkesfagløft for verdiskaping

Fag- og yrkesopplæringen er et satsningsområde for regjeringen og videreføres med tiltak gjennom Utdanningsløftet og Meld. St. 21 (2020-2021) *Fullføringsreformen*. NHOs kompetansebarometer viser et stort behov for fagarbeidere, og beregninger fra SSB viser at vi kan komme til å mangle nesten 90 000 fagarbeidere om knappen femten år.

Representantene viser til at det har vært en positiv utvikling på flere områder innen fag- og yrkesopplæringen de siste årene. Det er regjeringen enig i, og vi er glade for at vi ser resultater av regjeringens satsinger. Flere søker seg til yrkesfag, flere får læreplass og flere fullfører og tar fagbrev. Regjeringen har satt i gang flere tiltak som har bidratt til denne utviklingen. Blant annet er lærlingtilskuddet økt, det er innført krav om bruk av lærlinger i offentlige anbud, innført merkeordning for godkjente lærebedrifter, målrettet strategi for å øke antallet lærlinger i offentlig sektor, ny tilbudsstruktur og nytt innhold i yrkesfagene, og økt utstyrsstipendet for elever på yrkesfag. Fra høsten 2020 ble den nye tilbudsstrukturen innført, og skolene tok i bruk nye læreplaner i fellesfag og programfag.

Men fortsatt faller for mange fra i de yrkesfaglige utdanningsprogrammene, og fortsatt trengs flere læreplasser og flere tilpassede opplæringsløp. I Meld. St. 21. (2020-2021) *Fullføringsreformen* legges det til rette for at vi kan utdanne flere fagarbeidere. I tillegg til at det innføres en rett til opplæring fram til fullføring, vil regjeringen blant annet innføre en rett til å ta et nytt fagbrev (yrkesfaglig rekvalifisering), videreføre og styrke tiltak for flere læreplasser, tydeliggjøre forberedelse til læretiden som del av innholdet på vg2 og etablere sentre for fremragende yrkesfag. I Utdanningsløftet er det også flere tiltak rettet mot fag- og yrkesopplæringen for å motvirke ringvirkningene av koronapandemien.

Representantene har 17 forslag. Jeg har gruppert forslagene i åtte temaer og kommenterer hvert tema for seg.

Rådgivnings- og veiledningstjenesten og samarbeid skole-bedrift (forslag 1, 2 og 6)

God karriereveiledning er viktig slik at elevene får kvalifiserte råd om utdanningsvalg, jobbmuligheter og arbeidsmarked når de skal planlegge utdanningsløpet sitt. Det stiller store krav til karriereveiledningen i ungdomsskolen og i videregående opplæring. Elevene må få god informasjon om tilbudet på den enkelte skolen og i sitt fylke, og om hvilke tilbud som eventuelt er tilgjengelige digitalt fra andre skoler. I tillegg må elevene få utviklet kompetanse til å gjøre gode valg. For å sikre at elever i videregående opplæring har gode forutsetninger for å gjøre valg og håndtere fremtidige overganger i utdanning og arbeid, er både tilgangen til og kvaliteten på karriereveiledningstilbudet avgjørende. Karriereveiledning kan forebygge og motvirke feilvalg, omvalg og frafall. De som jobber med karriereveiledning i skolen, må ha tilstrekkelig og relevant kompetanse, slik at tilbudet kan få god kvalitet. Regjeringen vil derfor vurdere behovet for å videreutvikle utdannings- og videreutdanningstilbudene og se på hvordan slike tilbud kan gjøres mer tilgjengelig.

Kompetanse Norge har fra 2021 fått det faglige ansvaret for karriereveiledning i skolen og skal sette i gang et arbeid for å vurdere hvordan tilbudet kan videreutvikles. Regjeringen ønsker et mer helhetlig og samordnet karriereveiledningstilbud for de målgruppene som skal gjennomføre videregående opplæring. Et samarbeid mellom alle aktørene i fylket som tilbyr veiledning, vil være et steg på veien. Regjeringen ønsker at tilbudet skal bidra til å nå målet om at både unge og voksne velger å starte på og gjennomføre videregående opplæring. Denne samordningen kan gjøres på ulike måter regionalt, og regjeringen vil vurdere muligheten for å utprøve ulike måter for samordning.

Den nasjonale digitale karriereveiledningstjenesten, karriereveiledning.no, gir kvalitetssikret informasjon om utdanning og arbeid. Tjenesten gir befolkningen tilgang til profesjonell karriereveiledning blant annet gjennom chat og telefon. Tjenesten ble etablert i 2020 og er under utvikling. Regjeringen vil videreutvikle og styrke tjenesten.

I dag gjelder rådgivningsplikten i opplæringsloven for elever. Lærlinger har tradisjonelt vært en gruppe som i liten grad har hatt tilgang til karriereveiledning. Med etableringen av en digital karriereveiledningstjeneste for hele befolkningen og en fylkeskommunal plikt til å ha et tilbud til innbyggerne forventer regjeringen at flere får tilgang til karriereveiledning. Regjeringen vil også i oppfølgingen av opplæringslovutvalgets forslag vurdere å foreslå å gi lærlinger bedre tilgang til det som i loven kalles utdannings- og yrkesrådgivning.

Regjeringen legger fram en strategi for fagskolesektoren før sommeren. Formålet med strategien er å gjøre opp status for høyere yrkesfaglig utdanning siden fagskolemeldingen og peke på mål og retning for den videre utviklingen av høyere yrkesfaglig utdanning. Det er behov for å gjøre fagskoleutdanningen mer kjent, og regjeringen ønsker å synliggjøre fagskoleutdanning, blant annet gjennom Utdanning.no. Strategien og målet om å gjøre fagskolene mer kjent vil kunne bidra til å øke kunnskapen om fagskoleutdanning i rådgivningstjenestene.

Representantene foreslår å sørge for at det etableres en tettere kobling mellom avgivende skole og lærebedrift, også gjennom læretiden slik at opplæringen blir best mulig tilpasset arbeidslivets behov. Jeg er enig med representantene i at samarbeid mellom skoler og lærebedrifter er viktig for at opplæringen skal være mest mulig relevant og at overgangen til læretiden skal bli best mulig. Min erfaring og vurdering er at det i dag er et utstrakt samarbeid mellom de videregående skolene og det lokale næringslivet på flere områder. For eksempel er det ved Færder VGS et nært samarbeid gjennom hospiteringsordningen for faglærere, og om investeringer til skoleverkstedene slik at elevene får opplæring i samme utstyr som de vil

bruke i lærebedriften under læretiden. For at faget yrkesfaglig fordypning (YFF) skal fungere etter hensikten, er det avgjørende med utstrakt samarbeid mellom skoler og bedrifter. Gjennom YFF får elevene praksis i bedrift, og kan knytte kontakter med fremtidige lærebedrifter.

Meld. St. 21 (2020-2021) *Fullføringsreformen* har også tiltak som legger til grunn et nært samarbeid mellom videregående skoler, lærebedrifter og arbeidslivet. Blant annet er det et forslag om å tydeliggjøre forberedelse til læreplass som del av opplæringen i vg2. Gjennom opplæringen vil elevene få trening i det å søke læreplass, få forståelse av hva det innebærer å være lærling, og hva slags forventninger en arbeidsgiver vil ha. Bakgrunnen for tiltaket er at for en del elever er overgangen fra skole til læretiden utfordrende. For at denne opplæringen skal være relevant, er det avgjørende med et nært samarbeid mellom skoler og lærebedrifter. I tillegg står samarbeid og koordinering mellom videregående skoler, fagskoler, næringsliv, og aktuelle forskningsmiljø sentralt i regjeringens forslag om å etablere sentre for fremragende yrkesfag.

Rekrutteringsstipend og hospiteringsordning for yrkesfaglærere (forslag 3 og 5)

Som representantene skriver, har tiltaket der yrkesfaglærere hospiterer i arbeidslivet gitt positive resultater. Det samme har det såkalte rekrutteringsstipendet gjort. Fag- og yrkesopplæringen er avhengig av gode yrkesfaglærere. I strategien Yrkesfaglærerløftet (2015) inngår det en rekke tiltak for å rekruttere flere yrkesfaglærere og styrke kompetansen til de som allerede jobber i skolen.

For å stimulere til at flere kvalifiserer seg som yrkesfaglærere, kan fylkeskommunen søke om utdanningsstipend for ansatte i undervisningsstillinger som mangler godkjent lærerutdanning, og som vil ta praktisk pedagogisk utdanning for yrkesfag (PPUY) eller yrkesfaglærerutdanning (YFL). Fylkeskommunen kan også søke om rekrutteringsstipend for personer som ikke er ansatt i skolen, men som skoleeiere ønsker å rekruttere inn. Disse kan velge mellom en rekke videreutdanningstilbud innen yrkesfag. Søkere kan velge mellom stipendordning eller vikarordning.

I 2019 ble fylkeskommunene og videregående opplæring med i den nye ordning for kompetanseutvikling i skolen. Kompetanseutvikling i yrkesfagene er skilt ut i en egen ordning der midlene til kompetanseutvikling går direkte til fylkeskommunene. En sentral del av denne ordningen er muligheten for hospitering. Det gir lærere som underviser elever på yrkesfag, mulighet til å hospitere blant annet i bedrifter. Instruktører som jobber ute i lærebedriftene, kan hospitere i skolene for å bli bedre kjent med hvordan undervisningen foregår.

Fra 2021 er den desentraliserte ordningen for kompetanseutvikling i skolen omfattet av ny forskrift med felles retningslinjer for lokal kompetanseutvikling for barnehage og grunnopplæring. Retningslinjene skal bidra til tydelige målsettinger, roller og ansvar for disse ordningene. Vi har fastsatt egne retningslinjer for tilskuddsordningen for lokal kompetanseutvikling for fag- og yrkesopplæringen som gjelder fra 2021. Ordningen gir fylkeskommunen statlige midler til å drive kompetanseutvikling lokalt. Slik ønsker vi å legge til rette for at fylkeskommunen samarbeider med relevante aktører lokalt i sitt fylke.

Hvordan fylkeskommunene organiserer og sikrer kompetanseutvikling i fag- og yrkesopplæringen vil variere etter lokale behov. Jeg mener derfor at fylkeskommunen og skolene selv er nærmest til å vurdere hvordan disse ressursene best kommer elevene og lærlingene til gode.

I Meld. St. 21 (2020-2021) *Fullføringsreformen* ønsker regjeringen å stimulere til kompetanseutvikling i fag- og yrkesopplæringen. Blant annet er det viktig at fylkeskommunene legger til rette for at hospiteringsordningen styrkes. For å sikre høy kompetanse i fag- og yrkesopplæringen er det også viktig at kompetanseutvikling rettet mot yrkesfagene fortsatt skal være en egen ordning.

Legge til rette for en mer praktisk og variert skolehverdag på ungdomstrinnet (forslag 4 og 12)

Fra høsten 2020 har skolene tatt i bruk det nye læreplanverket LK20/LK20S. Alle læreplaner for fag i grunnskolen og videregående opplæring er fornyet. De nye læreplanene vil gi elevene og lærerne mer tid til det viktigste i faget, og lære dem å bruke det de har lært i ulike sammenhenger. De skal få tid til å gå i dybden, reflektere og tenke kritisk rundt det de lærer. Flere fag blir også mer praktiske.

Representantene hevder at dagens ungdomsskole i stor grad er en forberedelse til en akademisk utdanning, og at skolen er blitt stadig mer teoretisk. Vi har undersøkelser som viser at det er en generell oppfatning at innføringen av Kunnskapsløftet i 2006 har bidratt til at grunnleggende ferdigheter og språk- og realfag har fått større oppmerksomhet, og mange har gitt uttrykk for at opplæringen i de praktiske og estetiske fagene er blitt mer teoretisk. Dette ønsker vi å gjøre noe med, og ett av målene med fagfornyelsen har vært at de nye læreplanene skal bidra til at elevene i grunnskolen får kunnskaper, ferdigheter og erfaring med innhold og arbeidsformer som avspeiler de mange retningene og mulighetene i videregående opplæring. Derfor har de nye læreplanene i flere fag fått en mer praktisk innretning og de legger bedre til rette for en utforskende praksis.

Regjeringen er opptatt av å følge opp intensjonene i fagfornyelsen, blant annet om en mer praktisk og variert skoledag. I prosjekt 3 av evalueringen av fagfornyelsen vil Universitetet i Oslo blant annet se på hvordan fagfornyelsen realiseres gjennom planlegging og gjennomføring av undervisning i spesifikke fag, med vekt på utforskende kompetanse, digital kompetanse og folkehelse og livsmestring.

Det er også innført et nytt valgfag på ungdomstrinnet, **praktisk håndverksfag**. Læreplanen i faget legger vekt på å utvikle elevenes håndverksferdigheter og at eleven skal lære å håndtere råvarer og materialer til ferdige produkter. Faget legger også til rette for drøfting av bærekraft i de ulike valgene elevene gjør i faget både når det gjelder prosess og produkt. I tillegg er det 15 andre valgfag, og en rekke av disse har en praktisk innretning. Det er opp til skolene å ta i bruk for eksempel lokalt arbeidsliv i undervisningen, og vi vet at mange skoler gjør det.

Fra høsten 2020 ble **arbeidslivsfag** introdusert som et alternativ til språkfagene på 8. og 9.trinn. Arbeidslivsfaget skal gi elevene som velger dette, praktisk erfaring med å løse arbeidsoppgaver i et arbeidsfellesskap.

Elever på 8.–10. årstrinn skal enten ha arbeidslivsfag, fremmedspråk eller fordypning i engelsk, norsk, samisk eller matematikk. Skoleeier skal tilby opplæring i fremmedspråk i minst ett språk, og opplæring i minst ett av i fagene norsk, engelsk, samisk eller matematikk ved hver skole. I tillegg kan skoleeier tilby arbeidslivsfaget. Når en elev har valgt enten arbeidslivsfag, fremmedspråk eller fordypning i engelsk, norsk, samisk eller matematikk, skal eleven normalt ha faget på hele ungdomstrinnet (jf. forskrift til opplæringsloven § 1-8 første ledd).

Først vil jeg påpeke at jeg på generelt grunnlag mener flerspråklighet er en viktig kompetanse både for den enkelte og for samfunnet. Det er derfor viktig at så mange elever som mulig får muligheten til lære et annet fremmedspråk i tillegg til engelsk. Det gjelder uavhengig av om de skal ta yrkesfag eller studieforberevende utdanningsprogram i videregående opplæring.

Det er ikke noe krav om å ha hatt 2. fremmedspråk på ungdomstrinnet for å komme inn på verken yrkesfaglige eller studieforberevende utdanningsprogram. Fremmedspråk er et fellesfag på de studieforberevende utdanningsprogrammene, men ikke på de yrkesfaglige. For elever som begynner på studieforberevende utdanningsprogram uten fremmedspråk på ungdomstrinnet, vil det bety at de må begynne med ett fremmedspråk i tillegg til engelsk. Det betyr at de vil få færre timer til valgfrie programfag. Dette gjelder ikke elever som er fritatt fra kravet om opplæring i fremmedspråk.

Så er jeg enig med representantene i at arbeidslivsfaget kan være et godt alternativ til fremmedspråk eller fordypningsfagene for en del elever på ungdomstrinnet. Faget kan både bidra til motivasjon og mestring og det kan være en medvirkende faktor til at disse elevene velger yrkesfag.

Arbeidslivsfaget er et fag hvor noen elever kan få arbeidspraksis, i stedet for å ta fremmedspråk eller annen faglig fordypning. Det er imidlertid slik at alle elevene på ungdomstrinnet skal ha faget utdanningsvalg i 110 timer fordelt over tre år. Utdanningsvalg er et sentralt fag for å bidra til å gjøre elevene i stand til å ta gode utdannings- og yrkesvalg. I dette faget er det mulig å kombinere undervisning på skolen med utprøving og praksis på en arbeidsplass. Med fagfornyelsen innførte regjeringen som nevnt også praktisk håndverksfag som ordinært valgfag.

Jeg mener vi må være forsiktige med å pålegge skoleeier og skolene å tilby for mange alternativer. Det er lokalt behov for en tilstrekkelig fleksibilitet i oppbyggingen av de valgbare tilbudene til elevene. Tilbudet må både tilpasses behovene i elevgruppen, lokale forhold og de ulike forutsetningene de har for å tilby kvalitativt gode alternativer. En ekstra styring slik representantene foreslår, vil kunne få utilsiktede konsekvenser. Mange skoler er for eksempel små og har få elever. En strammere regulering vil kunne bidra til begrensninger på andre områder. I tillegg har skolene allerede mulighet til å organisere arbeidslivspraksis i andre fag, jf. omtale av utdanningsvalg over. Jeg mener derfor at å imøtekomme dette forslaget både vil være unødvendig og feil styring av det lokale handlingsrommet.

Nye yrkesfagmodeller, Steigenmodellen (forslag 7)

Jeg er opptatt av at flere ungdommer skal få mulighet til å fullføre videregående opplæring. Det er derfor viktig med forskjellige virkemidler og flere tilpassende opplæringsløp for elever og lærlinger, og på den måten bidra til at flere fullfører. Steigenmodellen som representantene beskriver, er eksempel på et slikt virkemiddel.

Hovedmodellen for opplæring på yrkesfag er to år i skole etterfulgt av to år som lærling i bedrift (2+2-modellen). Det finnes flere alternativer til denne modellen. Steigenmodellen er ett eksempel, der ungdommen tegner lærekontrakt ved oppstart og lærebedriften tar ansvar for en større del av opplæringen i faget enn det som følger av læreplanverket (0+4-modellen). Et annet eksempel er vekslingsmodellen, der elever veksler mellom opplæring i skole og bedrift gjennom hele opplæringsløpet. Her skjer opplæringen i en annen rekkefølge enn det som følger av læreplanverket.

Dagens regelverk åpner for ulike måter å organisere opplæringen på. Det betyr at fylkeskommunene står fritt til å tilrettelegge for ulike opplæringsmodeller, slik blant annet Nordland fylkeskommune gjør. Jeg er også kjent med at 0+4-modellen er i bruk i alle fylkeskommuner, og at flere fylkeskommuner tilbyr ulike former for vekslingsmodeller. Jeg mener også her at å imøtekomme dette forslaget vil være å og gå for langt inn i det lokale handlingsrommet.

Utstyrssituasjonen i videregående opplæring (forslag 9, 10, 16 og 17)

Tilgang til oppdatert og relevant utstyr for elever og lærlinger i fag- og yrkesopplæringen er grunnleggende for at opplæringen skal være mest mulig relevant og av god kvalitet. Dette vil gi bedre forutsetninger for både læretid og deltagelse i arbeidslivet. Med utstyr i videregående opplæring mener jeg relevant utstyr som skal til for at undervisningen skal være i tråd med kompetansemålene i læreplanene. Dette er tyngre utstyr som hovedsakelig er på skolene, men som også kan være i bedriftene.

En kartlegging av utstyrssituasjonen i videregående skoler fra 2016 viser at den i all hovedsak er vurdert som god, og særlig av skolene og fylkeskommunene. Representanter fra arbeidslivet er noe mer forbeholdne i sin vurdering, men også her er hovedoppfatningen at skolene har tilgang på nødvendig utstyr. Samtidig er det forskjeller mellom skoler og fylkeskommuner i hvilken grad utstyrssituasjonen vurderes som tilstrekkelig. Det kommer også frem at lokalt næringsliv spiller en sentral rolle når skolens egen utstyrssituasjon er mindre tilfredsstillende. Skoler samarbeider også seg imellom om deling av utstyr, noe kartleggingen antyder har en positiv effekt på utstyrssituasjonen. Det ligger også et potensial for mer samarbeid mellom skoler og lærebedrifter om bruk av utstyr i opplæringen. Kartleggingen identifiserer utstyrstunge utdanningsprogram på vg1 og programområder med et særlig behov for nytt utstyr og investeringer.

I medlemsundersøkelsen til Utdanningsforbundet i 2020 melder også en del lærere at elever mangler nødvendig utstyr i opplæringen, og at det er et visst behov for kompetanseheving knyttet til bruk og vedlikehold av utstyret.

Regjeringen ønsker en bærekraftig og langsiktig finansiering av utstyrssituasjonen for de yrkesfaglige utdanningsprogrammene. Derfor utvikles det modeller for finansiering av utstyr i videregående skoler, som skal bidra til oppdatert og kvalitetssikret utstyr i de yrkesfaglige utdanningsprogrammene. Det vil gjennom et forskningsprosjekt prøves ut og testes ulike modeller som utstyrssamarbeid og spleiselag mellom stat, fylkeskommune og næringsliv. Det er bevilget 65 millioner kroner til dette prosjektet, hvor det meste skal finansiere utstyr i utvalgte fylkeskommuner. Høsten 2020 opprettet Utdanningsdirektoratet en arbeidsgruppe i samarbeid med Samarbeidsrådet for yrkesopplæringen (SRY), hvor NHO, LO, Utdanningsforbundet og fylkeskommunene er representert. Arbeidsgruppa skal blant annet utarbeide de ulike modellene som det skal forskes på. Modellene skal evalueres for å finne ut hvilke modeller som er bærekraftige og som gir den beste utstyrssituasjonen.

Utstyrsstipendet i fag- og yrkesopplæringen (forslag 14)

Elever i fag- og yrkesopplæringen har utgifter knyttet til nødvendig utstyr for å ta del i opplæringen. Stipendet som elever får fra Lånekassen til å dekke det nødvendige utstyret har for mange elever ikke samsvart så godt med de reelle utgiftene. Så er det også slik at stipendet er ment å bidra til å dekke utgifter, ikke nødvendigvis dekke dem fullt ut. Fra høsten 2020 ble utstyrsstipendet for elever i videregående opplæring økt med 25 millioner kroner for

at det skulle bli bedre samsvar mellom stipendet og elevenes utgifter til utstyr. Endringene ble gjort blant annet på bakgrunn av en kartleggingsrapport fra Rambøll, som så på samsvaret mellom stipendsatser og reelle utgifter.

Endringen i utstyrsstipendordningen fra og med inneværende undervisningsår førte til et markant løft i stipendsatsen for flere av de dyrere yrkesfaglige utdanningsprogrammene, som for eksempel bygg- og anleggsteknikk.

Sørge for fortsatt økning av lærlingtilskuddet og fjerning av arbeidsgiveravgiften på lærlingeplasser (forslag 13 og 15)

Lærlingstilskuddet som i dag er på 167 407 kroner per lærling, er økt med nær 26 000 kroner per kontrakt siden 2013. Til sammenlikning ble tilskuddet bare prisjustert under forrige regjering. Tilskuddet nærmer seg nå de korrigerede brutto driftsutgiftene per elev på yrkesfaglige utdanningsprogram, som var om lag 180 000 kroner i 2019 (i 2021-kroner).

Som del av Utdanningsløftet og for å motvirke ringvirkningene av koronapandemien, er lærlingtilskuddet midlertidig økt med 170 mill. kroner både høsten 2020 og våren 2021. Dette har gitt en økning på 8 500 kroner per kontrakt totalt for høsten 2020 og våren 2021.

Arbeidsgiveravgiften for lærlinger.

Regelverket om arbeidsgiveravgift ligger under Finansdepartementet. Provenytapet ved å fjerne arbeidsgiveravgiften for lærlinger er av Finansdepartementet anslått til over 1,5 mrd. kroner i året.

Arbeidsgiveravgiften er geografisk differensiert (DA-ordningen). Den indirekte støtten gjennom å redusere arbeidsgiveravgift for lærlinger vil derfor bli forskjellig avhengig av hvor bedriften er lokalisert. Eksempelvis ville bedrifter i sone 5 (tiltakssonen i Troms og Finnmark) ikke ha noen gevinst av at arbeidsgiveravgiften for lærlinger fjernes fordi det ikke betales arbeidsgiveravgift i denne sonen.

DA-ordningen innebærer statsstøtte og er godkjent av ESA. Et unntak fra arbeidsgiveravgiften for lærlinger vil være et unntak fra de generelle satsene for arbeidsgiveravgift og vil kreve en ny notifikasjonsprosess mot ESA. ESAs aksept av reduserte satser er basert på regionalstøtteregelverket i EØS og de geografiske hensyn som ligger bak dette. Dersom man også åpner for annen type differensiering, f.eks. ut fra hvilken type arbeidstaker avgiften knytter seg til, kan man risikere at det stilles spørsmål ved DA-ordningen som sådan.

Man bør videre være forsiktig med å innføre en ny ordning i skattesystemet for å ivareta samme hensyn som dagens tilskudd for bedrifter som ansetter lærlinger (lærlingstilskuddet), ivaretar. En ordning med fritak for arbeidsgiveravgift for en bestemt type arbeidstakere (lærlinger) vil komplisere et allerede komplisert regelverk, få administrative og systemtekniske konsekvenser som vil kunne være krevende å gjennomføre for Skatteetaten og ville også krevet endringer i arbeidsgiveres lønns- og regnskapssystemer.

Krav om bestått grunnskole for å starte på videregående skole (forslag 11)

Representantene ber regjeringen innføre adgangskrav og minstekrav til karakterer i enkelte fag for å starte videregående opplæring. Jeg mener tiltak og regler som holder folk tilbake i

utdanningssystemet kan ha negative konsekvenser for ungdommen og føre til utenforskap, og bør brukes med forsiktighet. For å få en varig tilknytning til det norske arbeidslivet er det en forutsetning med kompetanse fra videregående opplæring.

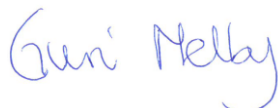
I stedet for å innføre adgangskrav slik representantene foreslår, mener jeg det er viktig at elever som ikke er tilstrekkelig faglig forberedt til videregående opplæring får den tilretteleggingen og støtten de trenger for å kunne mestre fagene. Derfor har vi foreslått flere tiltak i I Meld. St. 21 (2020-2021) *Fullføringsreformen*, som skal gjøre videregående opplæring bedre rustet til å hjelpe både disse elevene og elever som trenger annen støtte til å fullføre på grunn av utenomfaglige forhold.

For det første vil utvidelsen av retten til videregående opplæring innebære at flere elever skal få muligheten til å gå mer tilpassede og fleksible opplæringsløp. Elever som har utfordringer i ett eller flere fag skal få muligheten til å bruke lenger tid, slik at de kan få bedre muligheter til å lykkes i fagene. I tillegg vil vi vurdere å foreslå en plikt for fylkeskommunene til å jobbe systematisk og forebyggende med elever som står i fare for ikke å bestå fag. På samme måte som det er avgjørende å sette inn innsatsen tidlig i grunnskoleløpet, må vi gripe inn tidlig overfor elever som sliter i videregående opplæring. Med en slik plikt vil det bli tydeligere at fylkeskommunene må gjøre det som er nødvendig for at elevene skal kunne få utbytte av opplæringen, uavhengig av årsaken til at de henger etter. Det vil også tydeliggjøre at skolene skal sette inn tiltak allerede fra første stund. Elever som likevel ikke består, skal ikke lenger være overlatt til seg selv, men skal med utvidet rett få mer opplæring i faget. For elever som har innvandret til Norge sent i skoleløpet, kan det være hensiktsmessig å få mer opplæring i både fag og språk før de starter på de ordinære opplæringsløpene. Derfor har regjeringen sagt at vi vil vurdere en fylkeskommunal plikt til å tilby et overgangstilbud for disse elevene. Tilbudet skal gi elevene bedre forutsetninger til å fullføre og bestå videregående opplæring.

I tillegg vil vi også vurdere en utprøving av en modell med innføringsfag i matematikk, norsk, samisk og engelsk, som foreslått av Lied-utvalget. Regjeringen mener at vi må ha mer kunnskap før dette kan bli en nasjonal ordning, og der skal noen fylkeskommuner få tilby innføringsfag til elever som ønsker det. Innføringsfagene er beregnet på elever som ikke har tilstrekkelig faglig grunnlag ved oppstart i videregående opplæring.

Til slutt vil jeg understreke at frafall i videregående opplæring er et komplekst problem, som gjerne har mange ulike årsaker. Elever som har svakt faglig grunnlag fra grunnskolen, har også i en del tilfeller andre tilleggsutfordringer som gjør det vanskelig å lære og nå sitt potensial. Derfor er det viktig at vi også vurderer andre tiltak enn de som retter seg spesifikt mot det faglige. I Meld. St. 21 (2020-2021) *Fullføringsreformen* sier vi blant annet at vi vil vurdere en plikt for samarbeid om overgangen mellom grunnskolen og videregående opplæring, en plikt til å følge opp elever med fravær og at vi vil videreutvikle praksisbrev- og lærekandidatordningen i lys av ny fullføringsrett. Dette er tiltak som også kan bidra til at elever med svakt faglig grunnlag fra grunnskolen får bedre muligheter til å fullføre i fremtiden.

Med hilsen

Guri Melby

Dokumentet er godkjent elektronisk og påført statsrådets signatur

